

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 17ΗΣ ΜΑΡΤΙΟΥ 1981

ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΙΩΑΝΝΟΥ ΚΑΡΜΙΡΗ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΜΝΗΜΟΣΥΝΟ ΤΟΥ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΥ Ι. ΤΡΙΚΚΑΛΙΝΟΥ

ΟΜΙΛΙΑ ΤΟΥ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΥ Κ. Α. ΜΟΥΣΟΥΛΟΥ

Με εὐλάβεια, κ. Πρόεδρε, ανταποκρίνομαι στην ἐντολή τῆς Ἀκαδημίας νὰ προβῶ, σύμφωνα μὲ τὸν παραδοσιακὸ ὄρο, στὸ ἐπιστημονικὸ μνημόσυνο τοῦ Ἰωάννη Τρικκαλινοῦ, τακτικοῦ αὐτῆς μέλους, πὸν ἔφυγε ἀπὸ τὸν κόσμον τοῦτο στίς 16 Ἰανουαρίου τοῦ 1980. Θὰ πρέπει νὰ ὁμολογήσω πὼς ἐκτελώνοντας τὴν ἐντολή αὐτή, ἔχω τὸ συναίσθημα ὅτι ταυτόχρονα ἐπιτελῶ καὶ ἓνα σημαντικὸ καθήκον, γιὰτὶ ἀναπόφευκτα ὀδηγοῦμαι νὰ προβάλω, ἀπὸ τοῦ ἐπισήμου αὐτοῦ βήματος, τὸ φωτεινὸ παράδειγμα μιᾶς λαμπρᾶς σταδιοδρομίας πὸν ὑπῆρξε καρπὸς ἐπίπονης καὶ τίμιας προσπάθειας μέσα σ' ἓνα πλῆθος ἀντιξοοτήτων καὶ δυσχερειῶν. Καὶ ὑπάρχει τόση ἀνάγκη νὰ προβάλλονται σήμερον τὰ παραδείγματα αὐτά.

Ὁ Ἰωάννης Τρικκαλινὸς γεννήθηκε στὸ ὄρεινὸ χωριὸ Συρράκιο τῆς Ἠπείρου τὸ 1888, ἀπὸ πτωχοὺς γονεῖς. Εἰς ἡλικία δύο μόλις ἐτῶν ἀκολοθεῖ τὴν οἰκογένειά του στὸ Λαύριο, ὅπου ὁ πατέρας του μεταβαίνει πρὸς ἀναζήτησι καλῆς τύχης. Τὴν ἐποχὴ ἐκεῖνη ἡ μικρὴ πόλι τοῦ Λαυρίου εὐρίσκεται σὲ ἄνθησι, γιὰτὶ ἐπανήρχισε ἡ ἐκμετάλλευσι τῶν περιφημῶν ἀρχαίων Μεταλλείων ἀργυρούχου μολύβδου τῆς περιοχῆς.

Στὸ Δημοτικὸ Σχολεῖο τοῦ Λαυρίου ὁ νεαρὸς Ἠπειρώτης κάμνει τὴν πρώτη του ἐπαφὴ μὲ τὰ γράμματα. Πολὺ γρήγορα ὅμως ἀναγκάζεται νὰ διακόψει τὴν ἐπαφὴ αὐτὴ πὸν τόσο τὸν ἐνθουσίαζε, γιὰτὶ δὲν ὑπάρχουν τὰ οικονομικὰ μέσα. Ἡ προσπάθεια τοῦ πατέρα του ὄχι μόνον ἀποτυγχάνει ἀλλὰ καὶ ἀπολήγει σὲ

καταστροφή. Όλα ανεξαιρέτως τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας ὀφείλουν νὰ ἐργασθοῦν, γιὰ νὰ ἐξασφαλισθεῖ μὲ κόπο καὶ στερήσεις ἓνας ὑποτυπώδης τρόπος ζωῆς. Ἔτσι, ὁ μικρὸς μαθητὴς μεταπηδᾷ ἀπὸ τὰ θρανία στὰ ἐργοτάξια τῆς Ἑταιρείας Μεταλλείων, ὅπου ἐπὶ δύο χρόνια ἐργάζεται στὴ διαλογὴ τοῦ μεταλλεύματος, ὡς ἐργάτης.

Ἡ προθυμία ὅμως τοῦ μικροῦ μεταλλωρύχου, ἡ σοβαρότητα καὶ γενικὰ ἡ ὄλη του συμπεριφορὰ, τὸν ξεχωρίζουν ἀπὸ τοὺς συνομήλικούς του. Στὸ τέλος, συγκινεῖται κάποιος θεῖος του ἔμπορος πὸν εὐρίσκειται καὶ αὐτὸς ἐγκατεστημένος εἰς τὸ Λαύριο. Μὲ τὴ βοήθεια τοῦ θείου αὐτοῦ ὁ νεαρὸς Τρικκαλινὸς ἐγκαταλείπει τὴ χειρωνακτικὴ του δουλειὰ καὶ ξαναγυρίζει στὰ θρανία. Ἔτσι κατορθώνει νὰ τεματίσει τὶς σπουδὲς του στὸ Ἑλληνικὸ Σχολεῖο τοῦ Λαυρίου. Μπροστὰ στὰ ἀποτελέσματα πὸν ἐπιτυγχάνει, ὁ θεῖος του ἀποφασίζει νὰ συνεχίσει τὴν ἀρωγὴν του καὶ τὸν ἀποστέλλει νὰ φοιτήσῃ στὸ Β' Βαρβάκειο Γυμνάσιο Ἀθηνῶν μὲ ἀπώτερο στόχο ἀνώτερες πανεπιστημιακὲς σπουδὲς.

Ἴδου ὅμως πὸν ἡ κακὴ μοῖρα παρεμβαίνει καὶ πάλι γιὰ νὰ ἀνακόψῃ τὴν πορεία του. Κατὰ τὸ ἔτος τῆς ἀποφοιτήσεώς του ἀπὸ τὸ Βαρβάκειο Γυμνάσιο, ἐπέρχεται οἰκονομικὴ κατάρρευσις τοῦ θείου του καὶ κάθε ἐνίσχυσις, ὅπως ἦταν φυσικὸ, διακόπτεται. Τὰ ὄνειρα γιὰ πανεπιστημιακὲς σπουδὲς διαλύονται, ξαναρχίζει ὁ σκληρὸς ἀγὼνας γιὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῶν μέσων διαβίωσης. Ἀλλά, ὁ νεαρὸς Τρικκαλινὸς ἔχει τώρα γευθεῖ τὰ ἀγαθὰ τῆς μαθήσεως, καὶ δὲν εἶναι πλέον δυνατὸ νὰ πεισθεῖ πὸς θὰ πρέπει νὰ παραιτηθεῖ ἀπὸ τὴν φιλοδοξίαν τῆς ἀποκτήσεως ἀνωτέρας μορφώσεως. Στρέφεται λοιπὸν μὲ θάρρος καὶ ὑπομονὴ πρὸς ὅλες τὶς κατευθύνσεις, ἀναζητώντας ἐργασία πὸν θὰ τοῦ ἐξασφαλίζει τοὺς ἀπαραίτητους πόρους ζωῆς καὶ ταυτόχρονα θὰ τοῦ ἐπιτρέπῃ τὴ συνέχισιν τῶν σπουδῶν του, τὴν πραγμάτωσιν τῶν ὁνείρων του. Καὶ ὅλοι ξέρουμε πὸς τέτοιο πρόβλημα δὲν ἦταν εὐκόλο νὰ ἐπιλυθεῖ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην. Χάρις ὅμως στὴν ἐπιμονὴν καὶ τὴν μαχητικότητά του τὸ ἐπιτυγχάνει.

Ἔτσι ἐγγράφεται, τὸ 1908, στὴν Φυσικομαθηματικὴ Σχολὴν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ διὰ μέσον μεγάλων δυσχερειῶν καὶ στερησεῶν κατορθώνει μὲ τιτάνιες προσπάθειες νὰ περατώσῃ τὶς σπουδὲς του τὸ 1912, καὶ νὰ λάβῃ τὸ πτυχίον τῶν Φυσικῶν Ἐπιστημῶν.

Βλέπετε ἡ ἐποχὴ ἐκείνη δὲν ἔμοιαζε μὲ τὴ σημερινή, ὅπου ἓνας νέος μὲ ἔφεσι γιὰ μάθησι μπορεῖ τόσο εὐκόλο νὰ ἐξασφαλίσῃ ὑποτροφίες, ἀρωγὴν καὶ ἐνίσχυσιν. Κατὰ τὸ διάστημα αὐτὸ τῶν σπουδῶν του στὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν ὁ Τρικκαλινὸς προσφέρει ὑπηρεσίες κατ' ἀρχὰς ὡς ἄμισθος καὶ ἔπειτα ὡς ἔμμι-

σθος βοηθός του Γεωλογικού και Παλαιοντολογικού Ἐργαστηρίου ὑπὸ τὴν διεύθυνσι τοῦ ἀειμνήστου καθηγητοῦ Θ. Σκούφου.

Ἀπὸ τὸ 1912 μέχρι τὸ 1919, τὴν ἐποχὴ δηλαδὴ ποὺ ἡ Πατρίδα μας εὐρίσκετο σὲ συνεχῆ πολεμικὸ συναγερμό, ὑπηρετεῖ ἀδιάκοπα στὶς τάξεις τοῦ Στρατοῦ καὶ ζεῖ μαζὺ μὲ ὄλους τοὺς Ἕλληνας τὰ δραματικὰ γεγονότα τῆς περιόδου ἐκείνης. Παρὰ ταῦτα, τὸ ὄνειρό του γιὰ ὑψηλότερη, γιὰ πληρέστερη μάθησι δὲν σβήνει καὶ τὸ 1920 κατορθώνει κατόπιν πολλῶν κόπων, νὰ ἐξασφαλίσαι ὑποτροφία ἐκ τοῦ κληροδοτήματος τοῦ ἀειμνήστου Σ. Μπαλταζῆ γιὰ μεταπτυχιακὰ σπουδὰς στὴν Γερμανία. Ἐκεῖ ἐγγράφεται καὶ παρακολουθεῖ συνεχῶς μαθήματα τοῦ γεωλογικοῦ κύκλου στὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Göttingen μέχρι τὶς ἀρχὰς τοῦ 1924. Κατὰ τὸ ἔτος αὐτὸ μεταβαίνει στὴν Ἰσπανία, ὅπου παραμένει ἐπὶ διετία πρὸς ἐκτέλεσι τῆς διδακτορικῆς του διατριβῆς πάνω σὲ γεωλογικὸ θέμα ποὺ τοῦ δόθηκε ἀπὸ τὸν Καθηγητὴ του, τὸν διάσημο H. Stille, ὁ ὁποῖος ἐκτιμώντας τὶς ἐπιδόσεις του τοῦ ἐξασφάλισε τὰ οικονομικὰ μέσα ἀπὸ γερμανικὸ ὄργανισμὸ ἐνισχύσεως ἐρευνῶν.

Περὶ τὸ τέλος τοῦ 1926 ἐπιστρέφει στὸ Göttingen πρὸς ὑποβολὴ καὶ ὑποστήριξι τῆς διατριβῆς του. Ἀναγορεύεται διδάκτωρ τῆς Γεωλογίας τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς πόλεως αὐτῆς, τὸ 1927. Καὶ μετὰ τὴν ἀπόκτησι τοῦ διδακτορικοῦ διπλώματός του, μὲ τὴν προτροπὴ καὶ παρέμβασι πάντοτε τοῦ Καθηγητοῦ Stille, παραμένει στὴν Γερμανία πρὸς συνέχισι τῶν ἐρευνῶν του, στὸ Γεωφυσικὸ Ἰνστιτοῦτο τοῦ Göttingen ὅπου συνεργάζεται μὲ τὸν Καθηγητὴ E. Wiechert.

Ὅμως, παρὰ τὶς ὀλοκληρωμένες, τὶς εὐρύτατες, γιὰ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, σπουδὰς του ἡ δίψα του γιὰ μάθησι καὶ διεύρυνσι τῶν γνώσεών του ἀντὶ νὰ κοπάσει, ἐντείνεται. Καὶ τὸ 2ο ἑξάμηνο τοῦ 1927, ἐνῶ ἀκόμα ἀσχολεῖται μὲ ἔρευνες στὸ Γεωφυσικὸ Ἰνστιτοῦτο τοῦ Göttingen, ἐγγράφεται στὴ Μεταλλευτικὴ Ἀκαδημία τῆς Freiberg ἐκ τῆς ὁποίας ἀποφοιτᾷ, τὸ 1930, μὲ τὸ δίπλωμα Μηχανικοῦ Μεταλλείων. Εὐθὺς ἀμέσως ἐπιστρέφει στὴν Ἑλλάδα, κληθεὶς ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου Κ. Κτενᾶ καὶ ἐπιφορτίζεται, κατόπιν ἐντολῆς τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, μὲ τὴ χαρτογράφου τῶν νεωτέρων ἐκρήξεων τοῦ ἠφαιστείου τῆς νήσου Θήρας. Μετὰ τὸ πέρας τῆς ἐργασίας αὐτῆς ἀκολουθεῖ δευτέρω ἐντολὴ γιὰ τὴν ἐκτέλεσι τεκτονικῶν μελετῶν στὴ νήσο Αἴγινα.

Ἦδη προτοῦ περατώσει τὶς σπουδὰς του, τὸ ὄνομά του ἀρχίζει νὰ γίνεται γνωστὸ στοὺς ἐπιστημονικοὺς κύκλους ἀπὸ τὶς δημοσιευόμενες ἀλλεπάλληλες ἐργασίες του. Χάρις στὴν ὀλοκληρωμένη μόρφωσί του καὶ τὴν ἀξιόλογη ἤδη ἐπι-

στημονική παραγωγή του εκλέγεται, τὸ 1931, τακτικός Καθηγητὴς τῆς Φυσικῆς Γεωγραφίας στὸ Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν, καὶ μετὰ 15ετία, τὸ ἔτος 1947, τακτικὸ μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν. Ὑπηρέτησε τὸ Ἴδρυμα τοῦτο μὲ ἀφοσίωσι καὶ ἀγάπη ἐπὶ 33 ὁλόκληρα χρόνια.

Τὸ ἐπιστημονικὸ ἔργο τοῦ Ἰωάννη Τρικκαλινοῦ εἶναι μεγάλης ἐκτάσεως καὶ σημασίας. Ἀρχίζει ἀπὸ τὰ σπουδαστικά του χρόνια καὶ συνεχίζεται, χωρὶς διακοπή, μέχρι τοῦ τέλους τῆς ζωῆς του. Σπουδαστὴς ἀκόμα ἐμφανίζεται στὸ ἐπιστημονικὸ στερέωμα καὶ γίνεται γνωστὸς μὲ σημαντικὰ δημοσιεύματα στῆ γεωμανικὴ καὶ ἰσπανικὴ γλῶσσα, πάνω σὲ μορφολογικὰ - τεκτονικὰ προβλήματα τῶν Ἰβηρικῶν ὄροσειρῶν. Ἀξία ἰδιαιτέρας μνείας εἶναι ἡ δημοσιευθεῖσα τὸ 1928 ἐργασία του ἐπὶ τῆς τεκτονικῆς δομῆς τῶν Κελτισιβηρικῶν ὄροσειρῶν τῆς ΒΑνατολικῆς Ἰσπανίας, ἡ ὁποία ἀνέτρεψε τὶς μέχρι τότε ἀντιλήψεις καὶ εἶχε μεγάλη διεθνή ἀπήχησι. Πρόκειται περὶ βασικῆς μελέτης, τῆς ὁποίας τὰ πορίσματα ἀναφέρονται στὰ συγγράμματα καὶ τὶς μελέτες κορυφαίων ἐρευνητῶν, ὅπως ὁ Stille, ὁ Lotze, ὁ Brinkmann καὶ ἄλλοι.

Ἀπὸ τοῦ 1929 ἡ δραστηριότης του στρέφεται πρὸς τὴν Χώρα πρὸς τὸν γέννησε καὶ ἐντοπίζεται στὸν Ἑλληνικὸ χῶρο. Μὲ πλῆθος ἐργασιῶν πρὸς ὀνομαστικὰ ὑπερβαίνουν τὶς 60, πραγματεύεται θέματα μορφολογίας, τεκτονικῆς, στρωματογραφίας κ.λπ., τοῦ χῶρου τούτου καὶ συμβάλλει κατὰ τρόπο ἀνεκτίμητο στὴ βαθύτερη γνῶσι τῆς γεωλογικῆς δομῆς τῆς Ἑλλάδος. Οἱ ἐργασίαι αὐτῆς δημοσιευμέναι στῆ γερμανικὴ καὶ ἑλληνικὴ γλῶσσα, σὲ ἔγκυρα περιοδικὰ τῆς ἡμεδαπῆς καὶ τῆς ἀλλοδαπῆς, ἀποτελοῦν σημεῖα ἀναφορᾶς καὶ μνημονεύονται ἀπὸ ὄλους σχεδὸν τοὺς νεώτερους ξένους καὶ Ἕλληνας ἐρευνητῆς τῆς γεωλογίας τῆς Χώρας μας. Μὲ τὶς συνεχεῖς ἀνακοινώσεις του στὴν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν κρατᾶ ἀδιάπτωτο τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ Ἐπιστημονικοῦ Κόσμου γύρω ἀπὸ τὰ γεωλογικὰ προβλήματα τῆς Ἑλλάδος μιὰ ὁλόκληρη 50ετία, τὴν τελευταία 50ετία. Μεταξὺ 1929 καὶ 1978 τὰ Πρακτικὰ τῆς Ἀκαδημίας περιλαμβάνουν περὶ τὶς 30 ἀνακοινώσεις του. Δὲν εἶναι, δυστυχῶς, δυνατὸ νὰ δοθοῦν σήμερον ἐδῶ περισσότερες λεπτομέρειαι γιὰ τὸ τόσο ἐκτεταμένο, πολύμορφο καὶ θεμελιῶδες γιὰ τὴν γεωλογικὴ γνῶσι τῆς Ἑλλάδος, ἔργο του. Θὰ ἦταν ὅμως παράλειψι εἰὰν δὲν ἐτονίζετο μὲ ἰδιαίτην ἔμφασι ἡ συμβολὴ του στὴν διερεύνησι τῆς τεκτονικῆς δομῆς τοῦ κυκλαδικοῦ χῶρου. Μεταξὺ τῶν σχετικῶν μὲ τὸ θέμα τοῦτο ἐργασιῶν του ἀναφέρουμε τὴν ὑπὸ τὸν τίτλο *Über die Schichtenfolge und den bau Attikas* δημοσιευθεῖσαν στὸ πανηγυρικὸ τεῦχος τοῦ Καθηγητοῦ Stille μελέτη του, γιὰ τὴν ὁποία ὁ Renz ἐκφράζεται μὲ ἰδιαίτην ἐκτίμησι.

Τὸ ὄνομα τοῦ Τρικκαλινοῦ θὰ παραμείνει γιὰ πάντα στενὰ συνδεδεμένο μὲ τὴν ἀποκάλυψη τῶν μυστικῶν τῆς γεωλογικῆς κατασκευῆς πολλῶν τμημάτων τῆς Ἑλλάδος. Περπάτησε καὶ ἀγάπησε τὰ βουνά, τὶς πεδιάδες, τὰ νησιά της. Προσπάθησε νὰ ἀναλύσει τὴν ἱστορία των, νὰ ἐξηγήσει τοὺς μηχανισμοὺς τοῦ σχηματισμοῦ των. Καὶ τὴν προσπάθεια αὐτὴ συνέχισε μὲ ἐντυπωσιακὴ ἐπιμονὴ μέχρι τὸ τέλος τῆς ζωῆς του. Τὸ 1972, σὲ ἡλικία 85 ἐτῶν ἀνακοινώνει στὴν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν ὀγκώδη μελέτη του ἐπὶ τῆς γεωλογίας καὶ τῆς μικροτεκτονικῆς τοῦ βράχου τῆς Ἀκροπόλεως, πὸν ἐξεδόθη ὡς Πραγματεία τοῦ Ἰδρύματος. Ἡ ἐμβροίθεια καὶ ἡ λεπτομέρεια τῆς μελέτης αὐτῆς ἀφήνει ἐκπληκτο τὸν ἀναγνώστη. Σκοπὸς της ἦταν νὰ ἀναλύσει τοὺς ἐνδεχομένους κινδύνους πὸν διατρέχει ὁ ἱερός βράχος ἀπὸ τοὺς σεισμοὺς πὸν μαστίζουν τὴ Χώρα μας καὶ νὰ προτείνει λύσεις γιὰ προληπτικὴ προστασία. Ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς ἀποτελεῖ ἀνεκτίμητη προσφορὰ στὴ διαφύλαξι τῆς ἀξιολογότερης πολιτιστικῆς μας κληρονομίας.

Ἡ μοῖρα θέλησε νὰ κλείσει τὴ γόνιμη ἐπιστημονικὴ του δραστηριότητα μὲ θέματα ἀπὸ τὴν περιοχὴ τοῦ Λαυρίου, μὲ τὴν ὁποία τόσες ἀναμνήσεις τὸν συνέδεαν ἀπὸ τῆς παιδικῆς του ἡλικίας. Κάθε τί πὸν ἀφοροῦσε στὴν περιοχὴ αὐτὴ καὶ ἰδιαίτερα τὰ Μεταλλεῖα της τὸν συγκινοῦσε ἀφάνταστα. Στὸ Λαύριο ἦλθε γιὰ πρώτη φορὰ σὲ ἐπαφὴ μὲ τὰ μεταλλεύματα καὶ τὰ πετρώματα ἀλλὰ καὶ μὲ τὶς ὀδυνηρὰς πτυχὰς τῆς ζωῆς. Κάποτε πηγαίναμε μαζὶ στὸ Σούνιο γιὰ ἕνα γεωλογικὸ θέμα. Προτοῦ νὰ μποῦμε στὸ Λαύριο, στὶς στροφὰς τῆς Πλάκας, μὲ παρεκάλεσε νὰ σταματήσω. Κατέβηκε ἀπὸ τὸ αὐτοκίνητο, προχώρησε πρὸς τὸ χεῖλος τοῦ δρόμου καὶ σταμάτησε κοιτάζοντας ἀμίλητος ἕνα παλαιὸ σωρὸ ἀπορριμμάτων διαλογῆς πὸν μὲ τὰ χρόνια πὸν πέρασαν εἶχε μεταβληθεῖ σὲ πενκῶνα. Πλησίασα διερωτώμενος τί συμβαίνει. Γυρίζει καὶ μὲ δακρυσμένα μάτια μοῦ δείχνει τὸ σημεῖο ὅπου μικρὸ παιδί 10 μόλις χρόνων ἐργαζόταν ξυπόλητος στὴ διαλογὴ τοῦ μεταλλεύματος μὲ μεροκάματο λιγότερο ἀπὸ μιὰ δραχμὴ τὴν ἡμέρα.

Ἔτσι ἡ εὐαίσθησία του γιὰ ὅ,τι σχετιζόταν μὲ τὰ Μεταλλεῖα τοῦ Λαυρίου ἦταν πράγματι μεγάλη. Γι' αὐτὸ δὲν εἶναι δύσκολο νὰ ἀντιληφθεῖ κανεὶς τὶς βίαιες ἀντιδράσεις του γιὰ τὸ περιεχόμενο κάποιας ἀνακοινώσεως στὴν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν πάνω σὲ θέματα τῶν ἐν λόγῳ Μεταλλείων. Πάντως τὸ γεγονὸς αὐτὸ ἔδωσε τὸ ἐρέθισμα γιὰ μίαν ἐντυπωσιακὴ γιὰ τὴν πληρότητά της ἀνακοίνωσί του ὑπὸ τὸν τίτλο «Περὶ Μεταλλείας τοῦ Ἀρχαίου Λαυρίου — Βιβλιογραφικὴ ἀνάλυσι, ἐρευναι καὶ κρίσεις», τὴν ὁποία παρουσίασε στὴν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν τὸ 1978, ὅταν εἶχε ἤδη ὑπερβεῖ τὰ 90 του χρόνια. Ἡ ἀνακοίνωσι αὐτὴ ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ Ἰδρύματος ὡς Πραγματεία καὶ ἀποτελεῖ τὸ τελευταῖο ἔργο τοῦ ἐπιστήμονος καὶ συγγραφέως.

Τέτοιο ὑπῆρξε τὸ ἐπιστημονικὸ ἔργο τοῦ ἀειμνήστου συναδέλφου, τῆ μνήμη τοῦ ὁποίου τιμοῦμε σήμερα. Ἡ ἀπώλειά του ἀφήνει δυσαναπλήρωτο κενὸ στὸν ἐπιστημονικὸ χῶρο τῆς Πατρίδας μας. Μὲ τὴν ἀπώλεια αὐτὴ ἡ ἑλληνικὴ γεωλογικὴ ἐπιστήμη ἔγινε φτωχότερη.

Ἄς ρίξουμε τώρα μιὰ ματιὰ στὸ Ἐκπαιδευτικὸ του ἔργο. Ὁ Καθηγητὴς Τριγκαλινὸς ἀνῆκε στοὺς Πανεπιστημιακοὺς δασκάλους ποὺ εἶναι πάντοτε ἐνήμεροι τῶν ἐξελίξεων τῆς ἐπιστήμης των. Ἦταν μεταξὺ ἐκείνων ποὺ γρήγορα συλλαμβάνουν καὶ υἰοθετοῦν τὶς νέες κατευθύνσεις. Ἦταν ὁ ἄνθρωπος ποὺ ἐκτιμοῦσε τοὺς σοβαροὺς μαθητὲς του καὶ πίστευε στὴ προώθησί τους. Ἦταν ὁδηγὸς καὶ ἀγωνιστὴς ὁ ἴδιος. Κατὰ τὰ 35 καὶ πλέον χρόνια τῆς καθηγεσίας του στὸ Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν συνέβαλε ὅσον ὀλίγοι στὴ δημιουργία φυτωρίου νεωτέρων ἐπιστημόνων συνεχίζοντας τὴν παράδοσι ποὺ ἀφῆκε ὁ ἀείμνηστος Κτεναῖς. Τοὺς μαθητὲς του ἐνέπνεε καὶ παραδειγματίζε με τὴν ἀκατάβλητη δραστηριότητά του, με τὴν ἀκτινοβολία του. Πετύχαινε νὰ τοὺς μεταδίδει τὴ φλόγα, τὴν ἀγάπη, τὸ πάθος γιὰ τὶς γεωλογικὲς ἐπιστῆμες. Ἀνεκτίμητη ὑπῆρξε ἡ προσφορὰ του στὴν ἐξάπλωσι τῶν ἐπιστημῶν αὐτῶν στὸν τόπο μας.

Δύο λόγια, τέλος, γιὰ τὸν Ἄνθρωπο. Οἱ ἀντιξοότητες κάτω ἀπὸ τὶς ὁποῖες μεγάλωσε, οἱ δυσχέρειες παντὸς εἶδους ποὺ ἀγωνίστηκε νὰ ὑπερικήσει κατὰ τὴν νεανικὴ ἰδίως ἡλικία, ἡ διαδρομὴ ποὺ τὸν ὀδήγησε στὴν κορυφὴ τῆς πνευματικῆς τοῦ Τόπου μας Πυραμίδας, ἐπέδρασαν, ὅπως ἦταν φυσικό, στὴ διαμόρφωσι τοῦ χαρακτήρα του. Ἦταν εὐγενικός, ἀλλὰ ὀλιγομίλητος καὶ προσεκτικὸς στὶς σχέσεις του με τοὺς ἀνθρώπους. Κάτω ὅμως ἀπὸ τὸ ἐκ πρώτης ὄψεως προσωπεῖο ἀσθηρότητας καὶ ψυχρότητας, ἐκρύπτετο ἕνας ἀπέραντος ψυχικὸς πλοῦτος. Ξεχώριζε δύο κατηγορίες ἀνθρώπων: ἐκείνους ποὺ γιὰ νὰ ἐξασφαλίσουν ὀφέλη ἦσαν ἔτοιμοι γιὰ κάθε εἶδους συναλλαγὴ καὶ ὑποχώρησι καὶ ἐκείνους ποὺ ἐπεζήτουν τὴν ἐξέλιξι καὶ τὴν ἀνοδό τους με μόνον ὄπλο τὴν τίμια ἐργασία τους. Ἀπέναντι τῶν πρώτων ἦταν ἀθόρμητα ἐπιθετικός, τοὺς πολεμοῦσε με ἀνείπωτο σθένος. Παρακολουθοῦσε με προσοχὴ τοὺς δευτέρους, ἔτοιμος νὰ παράσχει ἀθόρυβα τὴ συνδρομὴ του γιὰ κάθε πρόβλημά τους. Ἀλλοίμονο ὅμως ἐὰν τὸν ἀπεγοήτευν, ἀν πράξεις ἢ ἐνέργειές τους ἀπεκάλυπταν πὼς οἱ ἐκτιμήσεις του σὲ ὅ,τι ἀφορᾷ τὸ ἦθος τους ὑπῆρξαν ἐσφαλμένες. Ἐπίστευε μετὰ πάθους στὴν ἀμοιβὴ τῆς ἐδυσυνείδητης ἐργασίας καὶ αὐτὸ ἐβάρυνε στὶς θέσεις ποὺ ἔπαιρνε κατὰ τὶς ἀκαδημαϊκὲς κρίσεις.

Ἡ φιλία γιὰ τὸν Ἰωάννη Τριγκαλινὸ δὲν εἶχε τὴν συνηθισμένη ἔννοια. Δὲν ἦταν τὸ ἀποτέλεσμα συμπτώσεως συναισθημάτων ἢ συμφερόντων. Ἐπηρεαζόταν

βέβαια από τις πολύμορφες ανθρώπινες σχέσεις, πάνω όμως από όλα, στις σχέσεις αυτές ἐβάρυναν τὰ ζητήματα ἤθους. Μακροχρόνιες φιλίες μοροῦσαν ἀπότομα νὰ διασπασθοῦν καὶ νὰ καταρρεύσουν ἀπὸ ἓνα γεγονός πὸν ναι μὲν δὲν ἀφοροῦσε ἄμεσα τὸν ἴδιο, ἀλλὰ μαρτυροῦσε, κατὰ τὴν ἀντίληψί του, ἔλλειψι ἤθους ἀπὸ τὸ πρόσωπο πρὸς τὸ ὁποῖο ἐπίστευε καὶ μὲ τὸ ὁποῖο συνδεῦταν ἐπὶ δλόκληρες καμιά φορὰ δεκαετίες. Αὐτὲς οἱ ιδιότητες δὲν γίνονταν εὐκόλα ἀντιληπτές ἀπὸ τὸ περιβάλλον, τὸ ὁποῖο πολλές φορὲς ἀπέδιδε αὐτοῦ τοῦ εἴδους τὶς ἀντιδράσεις στὴν ἰδιορρυθμία τοῦ χαρακτήρα του.

Ἐνα τέτοιο εἶδος φιλίας μᾶς συνέδεε ἐπὶ 40 σχεδὸν χρόνια. Μὲ συγκίνησι ἔρχεται στὴν μνήμη μου ἡ πρώτη μας ἐπαφή, οἱ συνθήκες κάτω ἀπὸ τὶς ὁποῖες ἐγένετο τυχαῖα, ἡ γνωριμία μας. Ἡ χώρα μας ἐξήρχετο αἰματοβαμμένη καὶ ρημαγμένη ἀπὸ τὴ λαίλαπα τοῦ 2ου Παγκοσμίου Πολέμου καὶ τοῦ Δεκεμβριανοῦ κινήματος πὸν ἀκολούθησε. Τὰ πάντα ἦσαν κατεστραμμένα. Οἱ πρώτες ὕλες ἦσαν λιγοστὲς ἢ ἔλειπαν τελείως. Ἡ τότε Κυβέρνησι ἀνέθεσε σὲ Ἐκεῖνον καὶ σὲ ἐμένα τὴν ἐπείγουσα μελέτη τῆς λιγνιτοφόρου λεκάνης τοῦ Περιστερίου. Ἐπρεπε, τὸ ταχύτερο δυνατό, νὰ ὑποβάλουμε πρακτικὲς προτάσεις γιὰ ἔργονες πρὸς ἐνίσχυσι τῶν ἀποθεμάτων καὶ ἔντασι τῆς παραγωγῆς. Γιὰ νὰ ἀνταποκριθοῦμε στὶς ὑποχρεώσεις μας ἀναγκασόμεθα νὰ ἐργαζόμεθα καὶ τὶς νύχτες ἀκόμα στὴν χαρτογράφησι τῶν ὑπογείων στοῶν καὶ ἐκμεταλλεύσεων. Ἐτσι ἐδόθη ἡ εὐκαιρία μιᾶς συνεχοῦς ἐπαφῆς, ἀνταλλαγῆς ἀπόψεων καὶ ἐπιλύσεως δυσκόλων προβλημάτων. Εἰς ὅ,τι μὲ ἀφορᾷ ἐντυπωσιάζοντα ἀπὸ τὴν εὐρύτητα τῶν γνώσεων, τὴν εὐθυκρίσια καὶ τὴν ἐπιστημονικὴ ἐντιμότητα τοῦ Ἄνδρός.

Πάντως, ἡ συνεργασία αὐτὴ ἐπέτρεψε φαίνεται νὰ ἀποκαλυφθοῦν τὰ στοιχεῖα πάνω στὰ ὁποῖα θεμελιώθηκε καὶ ἀναπτύχθηκε μετέπειτα ἡ μεταξὺ μας ἀλληλοεκτίμησι. Αἰσθάνομαι βαθειὰ τιμημένος πὸν ἡ ἀλληλοεκτίμησι αὐτὴ διατηρήθηκε ἀδιάσπλετη μέχρι τοῦ τέλους.

Παρὰ τὴν ἔκτασι καὶ τὸ βάθος τῶν γνώσεων του στὴν ἐπιστημονικὴ περιοχὴ πὸν θεράπευε, ὁ Ἰωάννης Τρικκαλινὸς διατηροῦσε τὴν ἔμφυτο μετριοφροσύνη του, χαρακτηριστικὴ ἀρετὴ καὶ ἀλάνθαστο γνώρισμα τοῦ ἀληθινοῦ ἐπιστήμονος. Δὲν ἀρεσκόταν σὲ ἐπιδείξεις σοφίας. Προσηγνῆς καὶ εἰλικρινῆς πρὸς ὅλους καὶ ἰδιαιτέρα πρὸς τοὺς μαθητὲς του, τοὺς ἐνεθάρρυνε καὶ τοὺς κατηύθυνε πρὸς δημιουργικὴ ἐργασία. Ἐμόχθησε ὅμως καὶ ἐργάσθηκε ὅσο κανένας ἄλλος γιὰ νὰ φθάσει ἐκεῖ πὸν ἔφθασε, στὴν κορυφὴ τῆς πνευματικῆς ἱεραρχίας καὶ αὐτὸ τὸν ἔκαμνε ἀπαιτητικὸ ἀπέναντι τῶν ἄλλων.

Ἐπίλυση προσήλωσι πρὸς τὸ καθῆκον καὶ εὐλικρύνεια ἦταν ἀπὸ τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ ἀνδρὸς πρὸς ἐτύγχαναν γενικῆς ἀναγνωρίσεως. Δὲν δεχόταν συμβιβασμούς. Στὰ ζητήματα ἤθους ἔδειχνε πάντοτε ἰδιαίτην εὐαισθησίαν. Εὐθὺς καὶ ἀτεγκτος, σὲ καμιά περίπτωσι δὲν δίσταζε νὰ πεῖ καὶ νὰ ὑποστηρίξει μὲ παρρησίαν τὴ γνώμη του πρὸς ὅλες τὰς κατευθύνσεις. Δὲν ἦταν τυχαῖο ὅτι ἀπὸ πολλοὺς ἀπεκαλεῖτο «ὁ εἰσαγγελεύς».

Μὲ τὸ θάνατον τοῦ Ἰωάννη Τρικκαλινοῦ ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν ἔχασε ἓνα ἀπὸ τὰ ἐπιφανέστερά της Μέλη. Ἡ μνήμη του θὰ παραμένει αἰωνία.